

A Critical Study of the Theory of Cryptocurrency Taxation in the Context of the Desire of Wise People (riqbat-e- Oghala)

✉ **Jafar Zanganeh Shahraki** / Assistant Professor of Law, Razavi University of Islamic Sciences
dr.zanganeh@razavi.ac.ir

Mohammad Javad Mohammadi Moghadam / PhD Student of Jurisprudence and Fundamentals of Law,
Qom University
mjm.moghadam@gmail.com

Hojjat Pooladin Toroghi / PhD Student of Private Law, Razavi University of Islamic Sciences
hojjatpooladin1371@gmail.com

Morteza Mortazavi Kakhki / Assistant Professor of Economics, Razavi University of Islamic Sciences
Received: 2024/08/07 - Accepted: 2024/10/19
mortazavi.k@gmail.com

Abstract

Today, there is an increasing tendency towards the emerging and innovative phenomenon of cryptocurrencies and their transactions. Using the analytical method, this article examines the taxation of cryptocurrencies with regard to the desire of wise people (riqbat-e- Oghala). The question is whether cryptocurrencies should be taxed to make the transactions based on them correct? According to the findings, the mere existence of a general desire of wise and rational people is not enough to prove the value; rather, the causes and factors of the formation of the desire of rational people must be examined. If the causes and factors are approved by the legislator, the desire resulting from it makes the objects valuable. In the case of cryptocurrencies, the main characteristic that attracts the desire of wise people is the decentralization of cryptocurrencies under a single government. Given the illusory nature of this characteristic and the problems it entails, the rational desire resulting from it does not imply the value of cryptocurrencies. On the other hand, the conflict of the rational desire existing in cryptocurrencies with the rule of “not granting the disbelievers a way over the believers” and “preservation of the system” causes this desire not to indicate the value of cryptocurrencies.

Keywords: cryptocurrency, value, desire of wise people, decentralization.

JEL classification: E40, E59, P44.

بررسی انتقادی نظریه مالیت رمزارزها در بستر رغبت عقلا

dr.zanganeh@razavi.ac.ir

mjm.moghadam@gmail.com

hojjatpooladin1371@gmail.com

dr.mortazavi@razavi.ac.ir

جعفر زنگنه شهرکی / استادیار گروه حقوق دانشگاه علوم اسلامی رضوی

محمدجواد محمدی مقدم / دانشجوی دکتری رشته فقه و مبانی حقوق دانشگاه قم

حجت پولادین طرقي / دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی

مرتضی مرتضوی کاخکی / استادیار گروه اقتصاد دانشگاه علوم اسلامی رضوی

دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۷ - پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۸

چکیده

امروزه گرایش روزافزونی به پدیده نوظهور و مستحدثه رمزارزها و معاملات مبتنی بر آن مشاهده می‌شود. در این مقاله، با استفاده از روش تحلیلی به بررسی مالیت رمزارزها در بستر رغبت عقلا می‌پردازیم. سؤال پیش‌رو آن است که آیا رمزارزها دارای مالیت می‌باشند تا معاملات مبتنی بر آن صحیح باشد یا خیر؟ براساس یافته‌های مقاله، صرف وجود رغبت عمومی عقلا برای اثبات مالیت کافی نیست؛ بلکه بایستی علل و عوامل شکل‌گیری رغبت عقلا به یک شیء مورد بررسی قرار گیرد تا در صورتی که علل و عوامل مورد تأیید شارع باشند، رغبت ناشی از آن نیز موجب مالیت اشیا شود. در موضوع رمزارزها، اصلی‌ترین علت و ویژگی جلب‌کننده رغبت عقلا، عدم تمرکز رمزارزها تحت یک حکومت واحد می‌باشد، که با توجه به موهوم بودن این ویژگی و مشکلاتی که در پی دارد، رغبت عقلایی حاصل از آن نیز موجب مالیت رمزارزها نمی‌شود. از طرفی تعارض رغبت عقلایی موجود در رمزارزها با قاعده نفی سبیل و حفظ نظام موجب می‌شود تا این رغبت دال بر مالیت رمزارزها نباشد.

کلیدواژه‌ها: رمزارز، مالیت، رغبت عقلا، تمرکزگرایی.

طبقه‌بندی JEL: E40, E59, P44

تکنولوژی هم‌زمان با انقلاب صنعتی شروع به رشد و پیشرفت در زمینه‌های مختلف کرد. هرچه از زمان می‌گذشت درآمیختگی تکنولوژی با عرصه‌های مختلف زندگی بشر بیشتر می‌شد. بر همین اساس نیز رابطهٔ متقابل اقتصاد به‌عنوان بنیاد مادی زندگی بشری با تکنولوژی رو به رشد و تزايد است. پیشرفت‌های دیجیتالی در چند سال اخیر در کنار پدید آمدن اقتصادهای نوظهور باعث شد تا مسئلهٔ جدیدی با عنوان رمزارزها مطرح شود. از طرفی نیز توسعهٔ مبادلات ارزی در سطح بین‌الملل در کنار مشکلات و نقائص بانک‌های مرکزی موجب شد تا ضرورت ایجاد یک پول که تحت نظارت بانک‌های مرکزی نباشد، احساس شود. تمام این عوامل در کنار یکدیگر باعث شد تا این نوع پول دیجیتالی به مرور در بین کشورهای مختلف جهان رواج یابد و بخش قابل توجهی از معاملات روزمره را به خود اختصاص دهد.

رمزارزها را می‌توان از دو منظر عمده، یعنی استخراج رمزارز (توسط دستگاه‌هایی مخصوص این کار انجام می‌شود) و خرید و فروش رمزارز بررسی کرد. ذیل بحث معاملات رمز پایه، مالیت داشتن رمزارزها از جمله مباحث مورد توجه نظریه‌پردازان می‌باشد. اکثر نظریه‌پردازان معتقدند رمزارزها از این جهت که مورد رغبت و انگیزش جمعی از عقلا هستند، دارای مالیت می‌شوند. به عبارت دیگر هرگاه رغبت عمومی مردم نسبت به یک شیء ایجاد شد، آن شیء دارای مالیت می‌گردد و معاملات مبتنی بر آن شیء نیز صحیح است.

در نوشتار حاضر این بحث مطرح است که صرف اینکه رغبت عقلا به یک مسئله ایجاد شد، موجب مالیت آن شیء نمی‌شود و بایستی رغبت عقلا بر اساس علت شکل‌گیری به دو دستهٔ رغبت مبتنی بر عقل و فطرت و رغبت مبتنی بر شهوت و سلطهٔ حاکمان جور تقسیم شود. رغبت دستهٔ اول موجب مالیت اشیا می‌شود. به دنبال همین مطلب، سعی شده تا ویژگی‌هایی که موجب جلب رغبت عقلا نسبت به رمزارزها می‌شوند، بیان شود و سپس این ویژگی‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند تا مشخص شود رغبت عقلا نسبت به رمزارزها در کدام دسته جای می‌گیرد. در ادامه نیز بر فرض پذیرش رغبت عقلا در رمزارزها، تعارض این رغبت با قواعد فقهی و روایات بیان شده است که نتیجتاً موجب عدم کارایی رغبت موجود می‌شود.

پیشینهٔ پژوهش

برخی معتقدند رمزارز دارای مالیت است و دلیل آن را رغبت عقلا به رمزارز می‌دانند (آذریان، ۱۳۹۸، ص ۱۳۹؛ خردمند، ۱۳۹۸، ص ۱۱۹؛ آذری، ۱۴۰۰، ص ۱۱۹؛ محبی‌پور، ۱۴۰۱، ص ۳۳۵۴؛ شریف، ۱۳۹۷، ص ۳۱۰؛ انصاریان، ۱۴۰۲، ص ۹۱؛ چیت‌سازیان، ۱۴۰۰، ص ۱۲۳). اما برخی دیگر رمزارزها را دارای مالیت نمی‌دانند (عیوض‌لو و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۷۷). آنها معتقدند چون متعاقدين معاملات رمزینه قابل تشخیص نیستند و ممکن است برخی از آنها فاقد اهلیت معامله باشند، در نتیجه بنای عقلا در مالیت این پدیده احراز نمی‌شود. در نوشتار حاضر استدلال به رغبت عقلا بر

مالیت مورد نقد قرار گرفته، البته نه از این حیث که متعاقبین فاقد اهلیت هستند، بلکه از این جهت که رغبت عقلای موجود در رمزارزها مبتنی بر امور موهومی شکل گرفته است و در تعارض با قواعد شرعی می‌باشد. بنابراین استدلال به رغبت عقلا برای اثبات مالیت رمزارزها مقبول نمی‌باشد.

۱. معیارهای مالیت اشیا

رمزارز همانند تمام اشیای مورد مبادله در معاملات می‌بایست دارای مالیت باشند. فقها در زمینه معیارهای مالیت یک شیء نظرات گوناگونی دارند.

۱-۱. داشتن منفعت قابل توجه

صاحب جوهر در ضمن بحث شرایط مبیع معتقد است هر چیزی که منفعت ندارد مال نیست و در ادامه مثال می‌زنند که کرم‌ها و حشرات به علت نداشتن منفعت قابل توجه صلاحیت تملک ندارند تا جزء اموال شود؛ یعنی اگر منفعت قابل اعتنای غالبی داشت مال بر آن صدق می‌کند (نجفی، ۱۴۰۴ق، ص ۲۲ و ۳۴۳).

نقد و بررسی: این ملاک جامعیت ندارد؛ زیرا در موارد بسیاری اشیا دارای منفعت غالبی هستند، اما مال محسوب نمی‌شوند. مثلاً هوایی که انسان در آن می‌زید با اینکه دارای منافع بسیاری است، اما به‌عنوان مال محسوب نمی‌شود. از طرفی نیز برخی از اشیا دارای منفعت قابل اعتنا نیستند و فقط در یک حوزه خاص ذو منفعت می‌باشند. مثلاً امروزه برخی کرم‌ها دارای منفعت در زمینه تولید کرم‌های آرایشی می‌باشند و خرید و فروش می‌شوند و مالیت دارند؛ حال آنکه بنابر مبنای صاحب جواهر چون دارای منفعت غالبی نیستند، مالیت هم ندارند. علاوه بر این، ملاک منفعت غالبی داشتن از نظر زمانی و مکانی ضابطه‌مند نمی‌باشد و بایستی این ملاک توضیح داده شود که میزان منفعت در چه حدی باشد. ممکن است یک کالا در یک منطقه منفعت غالبی داشته باشد، اما در منطقه‌ای دیگر دارای منفعت غالبی نباشد. به‌طور مثال وسایل گرمایشی در مناطق دائماً سردسیر مثل قطب شمال منفعت غالبی دارند و در مناطق دائماً گرمسیر مثل کشورهای آفریقایی دارای منفعت نمی‌باشند.

۱-۲. بذل مال در مقابل آن

محقق نائینی در ضمن بحث شرایط عوضین، ملاک در مالیت داشتن اشیا را آن می‌داند که مردم در مقابل آن، مال پرداخت کنند (نائینی، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۳۴۰).

نقد و بررسی: این ملاک مستلزم دور است؛ چراکه در تعریف مال نمی‌توان از خود لفظ مال استفاده کرد، مگر اینکه گفته شود ما دو شیء داریم؛ چیزی که مالیت آن مشکوک است و چیزی که مالیت آن قطعی است. اگر در مقابل چیزی که مالیتش مشکوک است، مقطوع‌المالیه قرار گیرد، مالیت آن شیء مشکوک نیز اثبات می‌شود، که در این صورت دور منتفی می‌باشد.

۱-۳. رغبت عقلا

برخی فقها قائل اند که مالیت یک شیء در نتیجه رغبت عقلایی نسبت به آن شیء حاصل می‌شود، که برای این اعتبار عقلایی ویژگی‌هایی را ذکر می‌کنند. بیانات فقها در این خصوص را در چند نظریه می‌توان دسته‌بندی کرد:

۱-۳-۱. نظریات فقها در خصوص تاثیر رغبت عقلا در مالیات اشیا

نظریه اول: اعتبار یک یا چند نفر از عقلا: محقق حکیم در *نهج الفقاهه* بحث مفصلی درباره مالیت اشیا دارند و می‌فرمایند: اعتبار عقلا به چند صورت مفروض است: اولاً به صورت واحد؛ مثلاً به این صورت که فردی بگوید هرکسی برای من یک کیسه سنگ‌ریزه بیاورد به او فلان مقدار پول می‌دهم؛ ثانیاً به صورت نوعی؛ مثلاً در جایی که جمعی از عقلا یک شیء را مال بدانند منشأ مال شدن یک شیء می‌شود. این اعتبار عقلا با دو ویژگی در شیء ایجاد می‌شود: ۱. وقتی که یک شیء به گونه‌ای باشد که مورد رغبت عقلا باشد و عقلا برای کسب آن شیء با یکدیگر مسابقه بدهند. منشأ مسابقه نیز گاهی رفع ضروریات اولیه مانند آب و نان است که در این صورت نان و گندم دارای مالیت می‌شود و گاهی اوقات منشأ آن تحصیل لذت است مثل میوه خوردن؛ ۲. آن شیء قلیل‌الوجود هم باشد؛ مثلاً یک لیوان آب در کنار یک رودخانه تحت اعتبار عقلا در جهت مال شدن قرار نمی‌گیرد (حکیم، ۱۳۹۰، ص ۳۲۵). محقق حائری نیز معتقدند که با اعتبار یک نفر یا چند نفر از عقلا در یک شیء مالیت موجود می‌شود (حائری، ۱۴۲۳ق، ج ۱، ص ۱۰۷).

نقد و بررسی: اینکه اعتبار یک نفر موجب مال شدن یک شیء شود مورد قبول نیست؛ زیرا به‌عنوان مثال اگر شخصی به شیء بی‌ارزشی علاقه داشته باشد و بگوید هر فردی برای من آن شیء را بیاورد به او یک میلیارد تومان پول می‌دهم، این تعلق غرض فردی موجب منفعت داشتن آن شیء می‌شود نه مالیت آن؛ چراکه اگر شخصی دیگر بیاید و شیء مورد نظر را تلف کند، از نظر عقلا ضامن یک میلیارد تومان نیست و این اماره‌ای است بر اینکه آن شیء مالیت ندارد.

نظریه دوم: اعتبار نوع عقلا: یعنی اعتبار نوع عقلا در هویت مال دخیل است. به این ترتیب اگر بعضی از عقلا به چیزی رغبت داشتند موجب مال شدن آن چیز نمی‌شود (خوئی، ۱۴۱۲ق، ج ۲، ص ۳).

نقد و بررسی: اعتبار نوع عقلا ملاک مضبوطی نیست؛ زیرا اولاً منظور از نوع عقلا تمام عقلا است یا منظور عقلای مربوط به مکانی خاص؛ اگر مراد تمام عقلا باشد موارد بسیار کمی را می‌توان یافت که تمام عقلا در مالیت آنها اتفاق داشته باشند؛ و اگر مراد مجموعه عقلای یک مکان خاص است، یا مجموعه عقلای دارای یک فرهنگ خاص، دیگر نمی‌توان بر آن اطلاق نوع عقلا کرد و باید از تعبیر بعض عقلا استفاده نمود. همچنین باید محدوده آن مکان مشخص شود که مثلاً منظور عقلای یک شهر است یا عقلای یک منطقه جغرافیایی همراه با فرهنگ و اقلیم

خاص مورد نظر می‌باشد. همچنین اگر مراد تمام عقلا باشد، می‌بایست بسیاری از داروها را از دایرهٔ مالیت خارج کرد؛ زیرا فقط گروه خاصی از مردم هستند که به داروها نیاز و به آن رغبت دارند.

نظریهٔ سوم؛ اعتبار بعضی از عقلا: در صدق مالیت، رغبت نوع عقلا لازم نیست، بلکه همین قدر که بعضی از عقلا به یک شیء رغبت داشتند مالیت آن شیء صدق می‌کند (موسوی خمینی، ۱۴۲۱ق، ج ۳، ص ۸).

نقد و بررسی: ملاک مورد قبول همین نظر است؛ یعنی اگر بعضی از عقلا یک شیء را مال به حساب آورند، آن شیء دارای وصف مالیت می‌شود؛ زیرا بسیاری از کالاها منافی دارند که موجب رغبت در نزد گروهی می‌شوند و در نزد گروهی هم موجب رغبت نمی‌شوند. اگر گفته شود این کالاها به علت نداشتن رغبت نزد عرف عقلا مالیت ندارد، تقریباً تمام کالاها بدون مالیت می‌شوند؛ پس همین که در نزد گروهی از عقلا دارای رغبت باشد کافی است. همچنین اشکالاتی که در موارد قبلی بیان شد به این ملاک وارد نمی‌باشد؛ چراکه این ملاک از جهت محدوده دلالت بر بعضی از عقلا می‌کند و اشکالاتی که به مقبولیت نزد یک فرد از عقلا و یا اشکالاتی که به مقبولیت نزد عرف عقلا وارد است به این ملاک وارد نمی‌باشد. بر اساس مطالب پیشین برای اثبات مالیت رمزارها لازم است تا رغبت عمومی جمعی از عقلا به این پول مجازی ثابت شود.

۲-۳-۱. علت شکل‌گیری رغبت و بنای عقلا

مسئله‌ای که از دید بسیاری از فقه‌پژوهان مغفول مانده است، تفاوت بین اقسام رغبت عقلا در فقه می‌باشد. در لسان فقها می‌توان مواردی را یافت که جریان بنای عقلا در یک امر مورد قبول نمی‌باشد و فقها با دقت در علت بنای عقلا آن بنا را مردود دانسته‌اند؛ مثلاً شیخ انصاری در بحث بیع به کسانی که به سیرهٔ عقلا در بحث معاطات استناد می‌کنند پاسخ می‌گوید که سیرهٔ مزبور نباید برگرفته از رویهٔ افراد بی‌مبالات باشد (انصاری، ۱۴۳۹ق، ص ۴۲). پس ایشان سیرهٔ عقلایی را به دو دستهٔ اهل مبالات و بی‌مبالات تقسیم کرده است. همچنین مرحوم مظفر در بحث سیرهٔ متشرعه می‌فرماید که سیرهٔ متشرعه در زمان غیرمعصوم حجت نیست؛ چون ممکن است مبادی و مبانی مختلفی داشته باشد (مظفر، ۱۳۹۴، ص ۵۱۶). شهید صدر در بحث بنای عقلا بیان می‌دارند که تأیید شارع در بنای عقلا دال بر تأیید ارتکاز مشترک عقلایی می‌باشد و آنچه که برای شارع مهم است آن پیش‌فرض مشترک (مبنا و مصلحت عمومی) بین عقلاست، که این سخن دال بر اهمیت علت و بنای عقلا می‌کند (ایروانی، ۱۳۹۴، ص ۲۲۶). برخی نیز در بحث عرف و بنای عقلا معتقدند که نباید به صرف اینکه یک بنا متصل به زمان معصوم نیست آن بنا را رد کنیم، بلکه بهتر است علت آن بنا را بیابیم و با بررسی علت نسبت به آن بنا نظر بدهیم (علیدوست، ۱۳۸۴، ص ۲۰۸)، که این سخن هم دلالت بر توجه به علت و مبنا در بنای عقلا و دسته‌بندی آن بر اساس علت شکل‌گیری سیره می‌باشد. بنابراین در رغبت‌ها و بناهای عقلایی لازم است تا علت شکل‌گیری بنا بررسی شود و به صرف توجه عقلا به یک مسئله نباید گفت که رغبت یا بنای عقلایی مصطلح در فقه نسبت به

آن مسئله شکل گرفته است؛ خصوصاً در مسائل مستحدثه که پیچیدگی‌ها و غموض در این دسته مسائل توجه بیشتری به علت شکل‌گیری رغبت عقلا به یک مسئلهٔ مستحدثه را می‌طلبد.

۳-۳-۱. وجه شباهت بین بنای عقلا و رغبت عقلا

ممکن است گفته شود مثال‌های ذکر شده تقسیم‌بندی و علت‌یابی در بنای عقلایی را شامل می‌شود و پر واضح است که بنای عقلا با رغبت عقلا دارای تفاوت است. در پاسخ به این سؤال بیان می‌شود که هم بنای عقلا و هم رغبت عقلا ناشی از میل و انگیزهٔ عقلا نسبت به نوعی از ویژگی‌هاست و در این زمینه با یکدیگر مشابهت دارند؛ چراکه بنای عقلا به معنای روش و سیرهٔ عموم مردم در مسائل مختلف زندگی است؛ یعنی عموم عقلا نسبت به یک سیره با توجه به ویژگی‌هایی که در آن سیره وجود دارد رغبت و میل پیدا می‌کنند و به آن اعتماد می‌کنند. از طرفی شکل‌گیری رغبت عقلا بدین صورت است که انسان‌ها به دنبال رفع حوائج و نیازهایشان هستند. و به همین دلیل به چیزهایی که نیازهایشان را برطرف کند رغبت پیدا می‌کنند. این رغبت ایجاد شده همان رغبت عقلایی است که موجب ایجاد مالیت در یک شیء می‌شود (خوئی، ۱۴۱۸ق، ج ۳۶، ص ۳). در نتیجه وجه مشترک بنا و رغبت عقلا میلی است که در عقلا به وجود می‌آید. به عبارت دیگر، صرف رغبت عموم مردم نسبت به یک سیره دلالت بر مقبولیت آن سیره نمی‌کند. حال چگونه می‌توان رغبت جمعی از عقلا نسبت به یک چیز را بدون بررسی منشأ و عامل رغبت، ملاک مالیت شرعی یک شیء در نظر گرفت. پس وقتی که میل و انگیزهٔ عموم عقلا نیازمند بررسی است به طریق اولی رغبت گروهی از عقلا نیز نیازمند بررسی است. علاوه بر تمام مطالب گفته شده مرحوم نائینی در بحث مالیت اشیا معتقد است که نباید منفعت و خاصیتی که رغبت عقلا را به خود جلب می‌کند مورد نهی شارع باشد (نائینی، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۳۶۴). همچنین آیت‌الله خوئی نیز بر این اعتقاد است که مالیت هر چیزی وابسته به منافع حلال آن چیز می‌باشد و هرگاه منافع آن چیز حلال نباشد دارای مالیت نمی‌باشد (خوئی، ۱۴۱۲ق، ج ۲، ص ۳۰۲). بر این اساس لازم است تا ویژگی‌های موجود در رمزارزها مورد سنجش قرار گیرد تا منهی شارع نباشد.

۳-۳-۴. اقسام رغبت عقلا در بررسی مالیت رمزارزها

برخی بنای عقلا را به دو قسم بناهای مبتنی بر عقل یا فطرت و بناهای مبتنی بر شهوات و امیال کنترل نشده تقسیم کرده‌اند (علیدوست، ۱۳۸۴، ص ۱۱۷). رغبت عقلا نیز با توجه به شباهت بیان شده به دو دستهٔ رغبت‌های مبتنی بر عقل و فطرت و رغبت‌های مبتنی بر امیال موهوم تقسیم می‌شود. در دستهٔ اول وجود مصلحت یا عدم ترتب مفسده مقوم این نوع از رغبت‌ها می‌باشد؛ اما نوع دوم رغبت‌هایی است که بر اساس مصلحت شکل نگرفته، بلکه بر اساس علت‌هایی موهوم و غیرواقعی و یا علت‌هایی مثل شهوات و امیال کنترل نشده و سلطهٔ حاکمان ظالم شکل گرفته است؛ مثلاً تمایل عقلا نسبت به معضل همجنس‌بازی هیچ‌گاه مورد قبول نمی‌باشد؛ چون علت و مبنای این تمایل از اساس امری باطل است. در نتیجه لازم است که در رغبت‌های عقلایی بررسی شود که رغبت مورد بحث در کدام

دسته جای می‌گیرد؛ یعنی اگر رغبت عقلا در دسته اول قرار داشت موجب ایجاد مالیت در یک شیء می‌شود و اگر در دسته دوم قرار داشت چنین قابلیتی ندارد. در مسئله رمزارزها نیز آنچه که اعداد و ارقام نشان می‌دهد، رغبت و گرایش جمع‌کنندگی از عقلا نسبت به این پدیده است. اما با توجه به مسائل پیشین نمی‌توان تنها به این رغبت عمومی بسنده کرد و نیاز است تا صفات و ویژگی‌هایی که موجب رغبت عقلا به رمزارزها شده است بررسی شود؛ سپس نتیجه‌گیری شود که این رغبت عقلایی در کدام‌یک از دسته‌های مذکور جای می‌گیرد.

۲. ویژگی‌های جلب‌کننده رغبت عقلا به رمزارزها

در مسئله رمزارزها طبق آمار رغبت و گرایش جمع‌کنندگی از عقلا به این پدیده ایجاد شده است. بر همین اساس مقالات و تألیفات متعددی در زمینه فواید و مضامین رمزارزها نگاشته شده است. در نوشتار حاضر نیز غیرمتمرکز بودن رمزارزها به‌عنوان اصلی‌ترین ویژگی جلب‌کننده رغبت عقلا بیان گردیده. به‌طوری که ویژگی‌های دیگر نیز زیر مجموعه این ویژگی به‌شمار می‌روند.

۲-۱. غیرمتمرکز بودن رمزارزها؛ علت محوری رغبت عقلا

این ویژگی را می‌توان به‌عنوان اصلی‌ترین ویژگی رمزارزها برشمرد (نواب‌پور و دیگران، ۱۳۹۷، ص ۲۲۰؛ نقدی‌پور و رحمتی، ۱۴۰۱، ص ۱۲۲؛ عیوضلو و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۶۶). به عبارت دیگر، هیچ نهاد و شخصی نمی‌تواند بر فرایندهای مختلف این پول نظارت و مدیریت داشته باشد و از نقل و انتقال این پول هزینه‌ای را کسب کند و یا اینکه با وضع قوانین به دنبال محدودیت‌هایی در این نوع پول شود. این نوع پول در ظاهر خودش را به‌عنوان یک نهاد مستقل و آزاد معرفی نموده و بدون دخالت نهادهای حاکمیتی مشغول به انجام فعالیت‌های خودش است. این ویژگی برای افرادی که به دنبال رهایی از سیاست‌های حاکمیت‌ها می‌باشند، موجب رغبت و انگیزه به این نوع پول شده است. به دنبال این ویژگی، مسائل و ویژگی‌های دیگری ایجاد می‌شود که به آنها اشاره خواهد شد.

۲-۲. جلوگیری از خلق پول

بانک‌های تجاری سپرده‌های مردم را جمع‌آوری می‌کنند و در مرحله بعد بیشتر از میزان سپرده‌های موجود در بانک به مردم اعطای اعتبار می‌کنند. این اعطای اعتبار توسط بانک‌ها فقط یک عملیات حسابداری است و بذاته هیچ مابازایی ندارد. برخی نیز معتقدند که بانک‌ها برای اعطای اعتبار حتی نیاز به جمع‌آوری سپرده اولیه ندارند و مستقلاً و بدون وجود موجودی به مشتریان اعطای اعتبار می‌نمایند (عالی‌پناه و لنگرودی، ۱۳۹۶، ص ۶۶). این اقدام موجب بی‌ثباتی اقتصادی در عرضه پول، افزایش تمایلات تورمی، تخریب محیط‌زیست و افزایش نابرابری در عدالت می‌شود (صمصامی و کیانپور، ۱۳۹۴، ص ۱۱۲-۱۱۴). به‌عنوان مثال برخی معتقدند با توجه به اینکه نهاد بانک مرکزی توانایی اعطای اعتبار به رمزارزها را ندارد، خلق پول توسط نهادهای ثالث در رمزارزها امکان‌پذیر نیست

(امینی‌نیا و جلیلی، ۱۴۰۱، ص ۱۴۱). به عبارت دیگر، تمرکزگرایی رمزارزها مانع دخالت نهادهای نظارتی و حاکمیتی در مسئله خلق پول است و به دنبال آن مانع مضرات ناشی از خلق پول نیز می‌باشد.

۲-۳. هزینه معاملات پایین

از دیگر ویژگی‌های رمزارز هزینه پایین نقل و انتقال آن در معاملات است. در نظام‌های مالی برای جابه‌جایی پول در سطح بین‌الملل پول‌های هنگفتی توسط نهادهای واسط از مشتریان اخذ می‌شود، اما در فرایند انتقال رمزارز، به علت تمرکزگرایی و حذف نهادهای واسط، این نقل و انتقالات بسیار کم هزینه می‌باشد. این ویژگی نیز از جمله ویژگی‌های جلب‌کننده رغبت عقلا می‌باشد (فرقان‌دوست و نداف، ۱۳۹۷، ص ۶۷). همچنین شرایط تحریم باعث شده بود تا از روش‌های غیرمرسوم برای نقل و انتقال بین‌المللی پول استفاده شود. این روش‌ها هزینه‌های قابل توجهی در پی داشت، اما با استفاده از سازوکار رمزارزها هزینه این‌گونه اقدامات بسیار کاسته شد.

۲-۴. سرعت در نقل و انتقال

نقل و انتقال رمزارز به‌طور متوسط در ده دقیقه انجام می‌شود (فرقان‌دوست و نداف، ۱۳۹۷، ص ۶۸) و پول در این مدت زمان از کشورهای مختلف جهان در حساب افراد جابه‌جا می‌شود. این ویژگی نیز به نحوی به علت عدم دخالت نهادهای حاکمیتی در فرایند مالی رمزارزها می‌باشد؛ چراکه در نقل و انتقالات پول الکترونیکی، این پول فی‌نفسه محدودیتی برای جابه‌جایی در کمترین زمان ممکن ندارد، بلکه آن چیزی که مدت زمان نقل و انتقال را افزایش می‌دهد، اعمال قوانین بین‌المللی توسط دولت‌هاست. این ویژگی هم از جمله عوامل جلب رغبت عقلا نسبت به این نوع پول شده است.

۲-۵. امنیت بالا و ناشناس بودن تراکنش‌ها

سازوکار رمزارزها مبتنی بر فناوری بلاک‌چین به‌گونه‌ای طراحی شده است که کلیه فرایندهای آن به شیوه رمزنگاری و با استفاده از الگوریتم‌های ریاضی انجام می‌پذیرد. این ویژگی سبب می‌شود تا ضریب امنیتی در نقل و انتقالات بالا رود (نقدی‌پور و رحمتی، ۱۴۰۱، ص ۱۲۲). برخی معتقدند ویژگی اصلی رمزارزها ناشناس بودن فرایند نقل و انتقال آن است؛ یعنی در تراکنش‌های رمزارزها نیازی به وارد کردن اطلاعات شخصی درخصوص دو طرف معامله نمی‌باشد (مصلی و شریفی، ۱۳۹۹، ص ۶). هر دو ویژگی ذکرشده به نوعی از آثار غیرمتمركز بودن رمزارزها می‌باشد. به عبارت دیگر، ناشناس بودن تراکنش‌ها به علت عدم دخالت نهادهای نظارتی می‌باشد؛ چراکه این نهادها برای نظارت و اعمال قوانین خود به دنبال کسب اطلاعاتی مثل زمان تراکنش، هویت افراد مبادله‌کننده، میزان پول جابه‌جا شده و... می‌باشند، که با حذف این نهادها در فرایند رمزارزها این اطلاعات نیز به صورت ناشناس باقی می‌ماند و به همین استدلال نیز امنیت این سازوکار به علت عدم دخالت نهادها و افراد مختلف بالا می‌رود.

۳. دلایل موهوم بودن شکل‌گیری رغبت عقلا نسبت به رمزارزها

همان‌طور که در مباحث مقدمه بیان شد برای کشف مالیت یک شیء نیاز به رغبت جمعی از عقلا به آن شیء می‌باشد. از طرفی نیز بیان شد که نیاز است تا علل و ویژگی‌هایی که موجب رغبت عقلا شده‌اند مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت دربارهٔ مالیت داشتن رمزارزها نتیجه‌گیری شود. در ادامه نیز به بررسی این ویژگی‌ها پرداخته خواهد شد.

۳-۱. تأثیرپذیری رمزارزها از کشورهای مختلف دلیلی بر موهوم بودن ویژگی عدم تمرکز رمزارزها

ویژگی عدم متمرکز بودن رمزارزها توسط برخی از صاحب‌نظران مورد شک واقع شده است. به‌عنوان نمونه بیت‌کوین که پرارزش‌ترین و پرکاربردترین رمزارز موجود در رمزارزهاست، بنابر نظر برخی توسط امریکا ایجاد شده است و معتقدند امریکا از طریق درآمد حاصل از این پول بدهی‌های خود را تسویه می‌کند (نواب‌پور و دیگران، ۱۳۹۷، ص ۲۴۳) و برخی نیز معتقدند که این رمزارز، توسط آژانس امنیت ملی امریکا در جهت تقویت مالی فعالیت‌های اطلاعاتی امریکا در کشورهای گوناگون است که به ظاهر مردم آن را اداره می‌کنند، اما در واقع در جهت تقویت سلطهٔ امریکا بر جهان می‌باشد. در همین رابطه یک گزارش پیش از ساخت بیت‌کوین توسط این آژانس ارائه شده است که در آن تمام جزئیات و ویژگی‌های بیت‌کوین توضیح داده شده است (اکبری و امیری، ۱۳۹۶، ص ۲۹). تأثیرپذیری قیمت بیت‌کوین از اقتصاد جهانی نیز مسئله‌ای است که نشان می‌دهد که چندان هم مستقل نبوده است و در اعتبار و قیمت خود متأثر از اقتصادهای بزرگ دنیاست. تحقیقات نشان می‌دهند که نوسانات بیت‌کوین بیشترین واکنش را نسبت به شوک‌های اقتصادی کلان از سوی امریکا، اتحادیهٔ اروپا و چین دارد (میرزایی و دیگران، ۱۳۹۷، ص ۱۴۶). همین مسئله موجب می‌شود تا گفته شود اگر این پدیده ساختهٔ کشور خاصی نیست، حداقل متأثر از اقتصادهای کلان است و این اقتصادها توانایی تغییر قیمت بیت‌کوین را دارند. در نتیجه ویژگی عدم دخالت دولت‌ها در رمزارزها امری موهوم است و در واقع این ویژگی وجود ندارد؛ چراکه اگر حتی بپذیریم دولت‌ها در سیاست‌گذاری و خلق برخی رمزارزها دخالتی ندارند، اما بدون تردید در کاهش یا افزایش قیمت آنها تأثیرگذار می‌باشند و می‌توانند با بازی با قیمت رمزارز منافع خود را تأمین کنند. رغبت عمومی عقلا نیز بر اساس یک امر موهوم است و این رغبت نمی‌تواند موجب مالیت رمزارزها شود. لازم به ذکر است که تأثیرپذیری از اقتصادهای کلان ممکن است در مواردی همچون طلا و نقره رخ دهد، اما رغبت عقلا به این موارد موهومی نیست؛ چراکه این موارد دارای یک ارزش ذاتی هستند که موجب رغبت عقلا به این موارد شده است (رهبر و خطیبی، ۱۳۹۶، ص ۹). اما در رمزارزها هیچ پشتوانه و یا ارزش ذاتی برای جلب رغبت عقلا وجود ندارد و قیاس رمزارزها با موارد بیان‌شده مع‌الفارق است.

۳-۲. بررسی خواستگاه فلسفی تکنولوژی دلیلی بر موهوم بودن رغبت عقلا نسبت به رمزارزها

در بررسی پدیده‌های مبتنی بر تکنولوژی، توجه به مبانی و فلسفهٔ حاکم بر تکنولوژی حائز اهمیت است. تا زمانی که جهت و هدف تکنولوژی فهمیده نشود، نمی‌توان دربارهٔ جلوه‌ها و خدمات آن اظهار نظر کرد. به‌طور مثال یک اتومبیل

با تمام اجزایش بر اساس یک مدل مشخص (جاده‌ای که در حال حرکت در آن است)، به طرف مقصدی معین در حال حرکت است. حال کسی که می‌خواهد دربارهٔ یکی از اجزای این اتومبیل صحبت کند باید آن جزء را بر اساس هدف و جهت حرکت و ارتباطش با اجزای دیگر بررسی کند، و الا تحلیل او یک تحلیل ناقص و اشتباه می‌باشد. رمزارز نیز مانند یکی از قطعات ماشین تکنولوژی مدرن محسوب می‌شود که برای بررسی آن می‌بایست دربارهٔ جهت و خواستگاه فلسفی تکنولوژی بحث شود، تا نسبت به هدف و جهت رمزارز و رغبتی که این پدیده در بین عقلا ایجاد کرده است، نگاه جامع‌تری کسب شود. با این نگاه می‌توان گفت آیا رغبت ایجادشده توسط رمزارز یک رغبت مبتنی بر عقل و فطرت می‌باشد یا خیر؟ این نگاه به تکنولوژی از طرف اندیشمندان اسلامی و غیراسلامی بیان شده است؛ مثلاً هایدگر معتقد است تصور ماهیت تکنولوژی به صورت بدون جهت و خنثا مساوی با تسلیم شدن در برابر تکنولوژی است و معتقد است انسان بایستی برای مواجهه صحیح با تکنولوژی بر اساس تفکر اصیل و معنوی، تکنولوژی را تحلیل کند (نیلی، ۱۳۹۱، ص ۱۳۶). همچنین برخی نیز معتقدند عدم شناخت و عدم درک صحیح از فلسفهٔ حاکم بر تکنولوژی موجب عدم ارائهٔ تحلیلی صحیح از ماهیت و علّیت ابزارهای مبتنی بر تکنولوژی می‌باشد (رضایی، ۱۳۹۱، ص ۳۰). انقلاب صنعتی دروازهٔ ورود تکنولوژی مدرن به جامعه بشری می‌باشد. به عبارتی خاستگاه تکنولوژی وقوع انقلاب صنعتی می‌باشد. این انقلاب نیز متأثر از رنسانسی است که ماهیت و علت شکل‌گیری آن از بین بردن حاکمیت دین بر انسان‌ها می‌باشد. این پدیده بعد از مدتی تبدیل به یک قطب فراگیر شد که حرف اول را در همهٔ کارها می‌زد و به همه چیز اعتبار می‌داد؛ یعنی اگر در دورهٔ قبل از رنسانس حاکمیت دین بر افکار و افعال انسان وجود داشت، در نظام تکنولوژیک حاکمیت تکنولوژی به حدی رسیده بود که بسیاری تکنولوژی را جایگزین دین می‌دانستند (پستمن، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۹۳). به همین دلیل تکنولوژی مانند سابه‌ای بر سر انسان، تفکر و هویت او را تحت تأثیر خود قرار داده است. انسان امروزی در تفکر مادی بسیار قوی و در تفکر معنوی بسیار ضعیف شده است (هایدگر، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۳). این تأثیر نشان‌دهندهٔ هدف و غایت تکنولوژی است؛ یعنی محصول و خروجی تکنولوژی اخلاق مادی‌گراست (رضایی، ۱۳۹۱، ص ۱۱۸). این سیستم مادی توانسته است بر اساس تعریف الگوی «تولید، توزیع، مصرف» به تحریک انگیزش اجتماعی بپردازد و گزافه نیست اگر گفته شود که حواس مردم آن‌چنان سازماندهی شده است که پیش از آنکه مردم به نیازهای خود پی ببرند به آنها القا می‌شود که به محصولات خاصی نیازمندند. به عبارت دیگر، نوعی نظام نیاز و ارضا ایجاد شده است که ناهمگن با فطرت انسانی می‌باشد (رضایی، ۱۳۹۱، ص ۱۳۱-۱۳۲). هیچ‌کسی انکار نمی‌کند که خاستگاه و منشأ رمزارز نیز تکنولوژی مدرن امروز می‌باشد. پدیدهٔ رمزارز مانند قطعه‌ای از اتومبیل تکنولوژی است که هدف و غایت تکنولوژی را دنبال می‌کند؛ گرچه در ظاهر خود را یک پدیدهٔ تمرکزگرایز معرفی می‌کند، اما تحت نظام سرمایه‌داری انجام فعالیت می‌کند و به دنبال تحقق اهداف آن است. نکتهٔ مهمی که در این پدیده وجود دارد، بدون پشتوانه بودن آن است. به شکلی که این پدیده فقط از طریق افزایش رغبت و انگیزش عمومی

دارای اعتبار می‌شود؛ یعنی این پدیده به‌وسیله کنترل و هدایت افکار عمومی دارای اعتبار می‌شود. در مطالب پیشین نیز گفته شد که این هدایت افکار عمومی توسط سیستم مادی و در جهت اهداف مورد نظر تکنولوژی می‌باشد. اینکه رمزارزها در کدام قسمت طرح نظام سرمایه‌داری فعالیت می‌کنند نیاز به بیان مباحث تاریخی در این خصوص دارد که در حوصله این نوشتار نمی‌گنجد. اما پرکاربردترین و با ارزش‌ترین رمزارز یعنی بیت‌کوین تحت تأثیر سیاست‌گذاری‌های مقامات کشور آمریکا قرار دارد و این کشور در جهت پرداخت بدهی‌های مالی و فعالیت‌های اطلاعاتی از این رمزارز استفاده می‌کند و حتی اخیراً این موضوع به یکی از موضوعات رقابت‌های انتخاباتی در آمریکا شده و ترامپ که مظهر نظام سرمایه‌داری در ایالات متحده آمریکا است و طبق نظرسنجی‌ها از شانس زیادی برای تصدی ریاست جمهوری آمریکا در آینده نزدیک برخوردار است، اخیراً حمایت خود را از رمزارزها اعلام کرد و گفته که می‌خواهد تجارت رمزارزها را در ایالات متحده فعال کند. او گفت: «اگر رمزارز را دوست دارید، بهتر است به ترامپ رأی دهید». و در واقع از این ابزار برای کسب رأی استفاده نموده است (سایت خبری عصر ایران، ۱۴۰۳). این در حالی است که خود همین آقای ترامپ قبلاً مخالف جدی اعتبار بخشیدن به رمزارزها بوده است و در توییتی در سال ۲۰۱۹ اساس این رمزارزها را هیچ و هوا دانسته و در توییتی اعلام نموده است که:

من طرفدار بیت‌کوین و دیگر ارزهای دیجیتال نیستم. اینها پول نیستند و ارزششان بسیار پرنوسان است و [این ارزش] بر هیچ اساسی نیست. دارایی‌های دیجیتال (کریپتو) قانون‌گذاری نشده می‌توانند رفتارهای غیرقانونی از جمله تجارت مواد مخدر و دیگر فعالیت‌های غیرقانونی را تسهیل کنند.

۴. دلایل نهی شارع از ویژگی تمرکزگرایی رمزارز و بطلان رغبت عقلایی مبتنی بر آن

در مطالب پیشین بیان شد که برخی فقها معتقدند ویژگی و منفعتی که رغبت عقلا بر اساس آن شکل می‌گیرد، بایستی با دستورات شارع در تعارض نباشد. به عبارت دیگر، وقتی علت شکل‌گیری رغبت عقلا مورد نهی شارع باشد، رغبت عقلایی مبتنی بر آن علت هم مورد نهی شارع است. در نتیجه مالیت آن شیء نیز مورد پذیرش شارع نمی‌باشد. در این بخش نیز با فرض پذیرش ویژگی تمرکزگرایی رمزارزها دلایل تعارض این ویژگی با دستورات شارع بیان می‌شود.

۴-۱. تعارض قاعده حفظ نظام و ویژگی عدم تمرکز دلیلی بر بطلان رغبت عقلایی مبتنی بر آن

نظام در کلمات فقها به معنای جریان داشتن امور مردم در وضعیتی طبیعی است. به عبارت دیگر، به مجموعه ابعاد جامعه در زمینه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ارزش‌ها و باورهای اجتماعی، نظام گفته می‌شود و حفظ نظام به معنای رعایت اموری است که در صورت اختلال در آن معیشت و نظم زندگی مردم به خطر می‌افتد (باقی‌زاده و امیدی‌فرد، ۱۳۹۳، ص ۱۷۱). تحقیقات نشان می‌دهد طیف گسترده‌ای از جرایم با استفاده از ارزهای مجازی قابل ارتکاب هستند، که قاچاق غیرقانونی مواد مخدر، استخدام قاتلان حرفه‌ای، فروش اسناد جعلی، فعالیت‌های قماربازانه، تأمین مالی

فعالیت‌های تروریستی از جمله آنها می‌باشد و این جرائم به علت ویژگی‌های ذاتی رمزارزها مثل انعطاف‌پذیری در هویت و عدم نظارت نهادهایی همچون بانک مرکزی می‌باشد (صفاری و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۲۲۷-۲۳۵). همچنین برخی معتقدند که چالش‌ها و خطرات استفاده از رمزارزها مانند پول شویی و فرار مالیاتی و مشکلات امنیتی موجب اختلال نظام اقتصادی، سیاسی و اجتماعی خواهد شد و لازم است حاکم اسلامی از ورود آن به اقتصاد واقعی جلوگیری نماید (ربانی، ۱۳۹۹، ص ۷۱). از طرفی نیز برخی از فقها معتقدند عقلا در جایی که دولت و نظام حاکم بر جامعه به یک پول اعتبار نبخشند، آن پول را مستقلاً معتبر نمی‌داند و مثلاً مالیت پول‌های اعتباری دولت‌ها خواهد بود (حائری، ۱۴۱۴ق، ص ۲۵). و برخی معتقدند مالیت و پشتوانهٔ یک پول توسط دولت‌ها ایجاد می‌شود؛ به این صورت که ارزش پول در دولت‌ها به میزان تولید ملی وابسته است و اعتماد مردم نسبت به دولت‌ها نیز موجب ارزش یافتن یک پول می‌شود (آقائزری، ۱۳۸۹). به هر حال از آنجا که دولت‌ها با توجه به قدرت سیاسی، نظامی و اقتصادی و اینکه بر بسترهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مالی و پولی و تراکنش‌های آن تسلط دارند، این قضیه می‌تواند باعث اعتماد به سیستم پولی و مالی شود و تضمین‌کنندهٔ امنیت و حافظ این رکن مهم نظام باشد. اما تمرکزگرایی سیستم بلاک‌چین و رمزارز باعث می‌شود که دولت‌ها کنترلی بر سیستم رمزارز و تراکنش‌های آن و مخاطرات مربوطه نداشته باشند؛ لذا این ویژگی تمرکزگرایی در تعارض با قاعدهٔ فقهی حفظ نظام است. بنابراین رغبت عقلایی مبتنی بر آن نیز در تعارض با این قاعده بوده و مورد پذیرش نمی‌باشد.

۴-۲. تعارض رغبت عقلایی موجود در رمزارز با قاعدهٔ نفی سبیل دلیلی بر عدم مالیت رمزارز

قاعدهٔ نفی سبیل مستند به ادلهٔ لفظی و لبی می‌باشد، که توسط بسیاری از فقها مورد استناد قرار گرفته است. بر اساس این قاعده هرگونه نفوذ و تسلط توسط کافران بر مسلمانان ممنوع است. در نتیجه هر معامله و داد و ستدی که موجب تسلط کافران بر مسلمانان شود باطل است (موسوی بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱، ص ۱۸۵)؛ مثلاً مقام معظم رهبری در تبیین دیدگاه اقتصاد مقاومتی می‌فرماید: «وضع اقتصاد باید به گونه‌ای باشد که در برابر ترفندهای دشمن که به شکل گوناگون می‌باشد دچار اختلال نشود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸). این دیدگاه مبتنی بر قاعدهٔ نفی سبیل است که هرگونه تفوق و سلطهٔ اقتصادی کفار بر حکومت اسلامی را نفی می‌کند. در مسئلهٔ رمزارز نیز با توجه به مطالب بیان‌شده درخصوص تأثیرپذیری این پول از اقتصادهای کلان و ایجاد آن توسط آژانس امنیت ملی امریکا و همچنین پیچیدگی‌های فناوری‌های مدرنیته و قابلیت‌های این نوع پول در انجام مأموریت‌های مجرمانه؛ همچون پول شویی، فرار مالیاتی و تسهیل جرایم امنیتی نشان می‌دهد که کارکردها و منافع این نوع پول در تعارض با قاعدهٔ نفی سبیل می‌باشند و در نتیجه رغبت عقلایی مبتنی بر این ویژگی‌ها نیز مورد قبول شارع نمی‌باشد. بر همین اساس برخی معتقدند استخراج رمزارزهایی که موجب استیلا و تسلط نظام سلطه بر حکومت اسلامی می‌شود، جایز نیست (عیوضلو و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۷۱).

نتیجه‌گیری

پیشرفت فناوری اطلاعات موجب شد تا رمزارزها به‌عنوان یک پول بدون پشتوانه پا به عرصه مبادلات مالی بگذارند. با گذشت زمان و استقبال عمومی مردم از این رمزارزها، این پدیده مورد واکاوی فقهی قرار گرفت. مالیت داشتن عوضین از جمله شرایط صحت معاملات رمز پایه می‌باشد. ملاک مالیت رمزارزها رغبت عمومی عقلا نسبت به رمزارزهاست. البته باید توجه داشت که رغبت عقلایی موجب مالیت می‌شود که علت شکل‌گیری آن مبتنی بر امیال شهوانی سلطه حاکمان جور و یا امور موهوم نباشد. ویژگی غیرمتمرکز بودن اصلی‌ترین علت جلب‌کننده رغبت عقلا به رمزارزهاست. ویژگی‌هایی همچون جلوگیری از خلق پول، هزینه معاملات پایین، سرعت در نقل و انتقال و امنیت بالا نیز زیر مجموعه ویژگی غیرمتمرکز بودن رمزارزها قرار می‌گیرد. تأثیرپذیری رمزارزها از اقتصادهای جهان و پدید آمدن آنها توسط کشورهای مختلف از جمله عللی است که اثبات می‌کند که ویژگی غیرمتمرکز بودن رمزارزها یک ویژگی موهوم است و رغبت عقلایی مبتنی بر آن نیز یک رغبت موهوم می‌باشد. از طرفی تعارض این ویژگی با قاعده نفی سیل در کنار خطرات ذاتی رمزارزها موجب می‌شود تا رغبت عقلایی مبتنی بر آن نیز مورد پذیرش نباشد. با بررسی کل‌نگرانه تکنولوژی نیز این نکته فهمیده می‌شود که رغبت‌ها و تمایلات در سیستم مادی امروز چنان سازماندهی شده است که نوعی نظام نیاز و ارضای ناهمگن با فطرت انسانی به وجود آمده است. رغبت عقلایی نسبت به رمزارزها نیز با توجه به اینکه قطعه‌ای از ماشین تکنولوژی می‌باشد، یک رغبت ناهمگن با فطرت انسانی می‌باشد. از طرفی نیز بر فرض پذیرش ویژگی تمرکزگریزی رغبت به وجود آمده به این ویژگی در تعارض با قاعده حفظ نظام می‌باشد و موجب می‌شود که این رغبت از نظر شارع مورد قبول نباشد و قابلیت مالیت بخشیدن به رمزارز را نداشته باشد. روایات مربوط به ویژگی ذاتی طلا و نقره در معاملات و کاسته شدن اعتبار و پشتوانه رمزارزها از طلا و نقره نیز از جمله علل منهی بودن رغبت عقلایی مبتنی بر ویژگی تمرکزگریزی می‌باشد. این موارد نشان می‌دهد که رغبت عقلایی موجود در رمزارزها بر اساس امور موهوم و ناهمگن با فطرت انسانی و در تعارض با دستورات شارع مقدس شکل گرفته و در نتیجه موجب مالیت رمزارزها نمی‌شود.

منابع

- اکبری، هادی و امیری، مهدی (۱۳۹۶). *سناریوهای پیش روی اقتصاد جهانی در مواجهه به ارزهای رمز پایه*. تهران: معاونت امور اقتصادی. امینی نیا، عاطفه و جلیلی، سیده پریسا (۱۴۰۱). *تحلیلی بر معایب و مزایای رمزارزها در توسعه اقتصاد بین الملل*. *فصلنامه مطالعات حقوقی*، ۶(۲۵)، ۱۳۷-۱۴۶.
- انصاری، مرتضی (۱۴۳۹ق). *المکاسب*. قم: مجمع فکر اسلامی.
- انصاریان، مجتبی (۱۴۰۲). *واکوی حقوقی ارزهای دیجیتال از گستره محلی تا جهانی با مطالعه نظام حقوقی ایران و فقه امامیه*. *فصلنامه فقه جزای تطبیقی*، ۳(۱)، ۸۷-۹۹.
- ایروانی، باقر (۱۳۹۴). *ترجمه و شرح فارسی دروس فی علم الاصول*. قم: نصاب.
- آذری، سکینه، افضلی، روح الله و تارم، میثم (۱۴۰۰). *بررسی احکام فقهی ارز مجازی: مطالعه موردی بیت کوین*. *نشریه مطالعات فقه اقتصادی*، ۳(۴)، ۱۰۱-۱۲۳.
- آذریان، سیدصادق، فائزی، محمد و آزادپرور، مهدی (۱۳۹۸). *بررسی فقهی مالیت بیت کوین در بستر فضای مجاز*. *نشریه فقه و اجتهاد*، ۶(۱۲)، ۱۲۷-۱۴۳.
- باقی زاده، محمدجواد و امیدفر، عبدالله (۱۳۹۳). *ضرورت حفظ نظام و منع اختلال آن در فقه امامیه*. *فصلنامه شیعه شناسی*، ۱۲(۴۷)، ۱۷۰-۲۰۰.
- پستمن، نیل (۱۳۸۱). *تکنوبولی: تسلیم فرهنگ به تکنولوژی*. ترجمه صادق طباطبایی. تهران: اطلاعات.
- چیت سازیان، مرتضی و خورسندی، زهرا (۱۴۰۰). *ماهیت و مالیت ارزهای دیجیتال از منظر فقه مقارن*. *نشریه فقه مقارن*، ۹(۱۷)، ۱۱۵-۱۳۴.
- حائری، سید کاظم (۱۴۲۳ق). *فقه العقود*. قم: مجمع اندیشه اسلامی.
- _____ (۱۴۱۴ق). *الاوراق المالیه الاعتباریه، رساله الثقلین*. بی جا: من فقه مدرسه اهل البیت.
- حکیم، سیدمحسن (۱۳۹۰ق). *نهج الفقاهه*. قم: انتشارات ۲۲ بهمن.
- خردمند، محسن (۱۳۹۸). *بررسی فقهی استخراج و مبادله رمزارزها با تمرکز بر شبکه بیت کوین*. *معرفت اقتصاد اسلامی*، ۲(۱)، ۱۰۹-۱۲۴.
- خوئی، سید ابوالقاسم (۱۴۱۲ق). *مصباح الفقاهه فی المعاملات*. بیروت: دارالهادی.
- _____ (۱۴۱۸). *موسوعة الامام خویی، قم: مؤسسه احیای آثار امام خویی*.
- ربانی، سیدعلی (۱۳۹۹). *مشروعیت رمزارزها از دیدگاه فقه فردی و حکومتی*. *پژوهش های فقه و حقوق اسلامی*، ۱۶(۶۰)، ۵۳-۷۶.
- رضایی، عبدالعلی (۱۳۹۱). *تحلیل ماهیت تکنولوژی*. قم: کتاب فردا.
- رهر، مهدی و خطیبی، منیره (۱۳۹۶). *ماهیت پول از منظر فقه اسلامی*. *نشریه فقه مقارن*، ۵(۹)، ۵-۳۹.
- سایت Khamenei.ir، بیانات مقام معظم رهبری، ۱۴/۰۳/۱۳۹۸، کد ۴۲۷۳۸.
- سایت خبری عصر ایران، ۱۴۰۳، کد ۹۶۵۱۰۰.
- شریف، محمد مهدی و کیوانی، داریوش (۱۳۹۷). *کنکاشی در مالیت و ماهیت اطلاعات با رویکرد حقوقی و اقتصادی*. *نشریه حقوق خصوصی*، ۱۵(۲)، ۳۰۱-۳۲۲.
- صفاری، علی، صابری، راضیه و خلیلی، عارف (۱۳۹۹). *کارکرد مجرمانه ارزهای مجازی؛ تحلیل جرم شناختی و راهکارهای پیشگیرانه*. *دانشنامه حقوق اقتصادی*، ۲۷(۱۸)، ۲۲۳-۲۵۰.

صمصامی، حسین و کیانپور، فرشته (۱۳۹۴). بررسی امکان خلق پول توسط نظام بانکی در نظام مالی اسلامی. *نشریه معرفت اقتصاد اسلامی*، ۱۷(۱)، ۱۰۹-۱۳۰.

عالی‌پناه، علیرضا و لنگرودی، محمدحسن (۱۳۹۶). بررسی فقهی خلق پول به‌وسیله بانک‌های تجاری. *پژوهش‌نامه فقه اجتماعی*، ۲(۲)، ۶۵-۹۴.

علیدوست، ابوالقاسم (۱۳۸۴). *فقه و عرف، قم: انتشارات فرهنگ و اندیشه اسلامی*.

عیوضلو، حسین، رضائی، محسن و نوری، جواد (۱۳۹۹). تحلیل فقهی - حقوقی مبادله ارزهای قابل استخراج در اقتصاد اسلامی. *نشریه اقتصاد اسلامی*، ۲۰(۷۷)، ۵۲-۷۲.

فرقان‌دوست، کامبیز و نداف، رضوانه (۱۳۹۷). مروری بر رمزارزها، فرصت‌ها تهدیدها. *نشریه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۲(۷)، ۷۴-۶۱.

محبی‌پور، نرجس خاتون، زارع، مهدی، رضائی، محمد و خسروی‌نیا، بابک (۱۴۰۱). ارزهای دیجیتال از منظر فقه با تأکید بر استخراج، معاملات و مشروعیت. *نشریه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱۰)، ۳۳۴۶-۳۳۶۳.

مصلی، مهسا و شریفی، احسان (۱۳۹۹). بیت‌کوین و تأثیر آن در تجارت الکترونیک. *نشریه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۴(۲۹)، ۸۹-۹۶.

مظفر، محمدرضا (۱۳۹۴). *اصول الفقه*. قم: بوستان کتاب.

موسوی بجنوردی، سیدحسن (۱۴۱۹ق). *قواعد الفقهیه*. قم: الهادی.

موسوی خمینی، سیدروح‌الله (۱۴۲۱ق). *کتاب البیع*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام.

میرزایی، کاظم، فتوح‌آبادی، وحید و نصرت‌آبادی، جمشید (۱۳۹۷). بررسی نوسانات بیت‌کوین و خطرات مالی ذاتی در رمزپول‌ها با استفاده از مدل garch. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، ۳(۱۰)، ۱۳۱-۱۴۸.

نائینی، میرزاحمدحسین (۱۴۱۳ق). *المکاسب و البیع*. قم: دفتر انتشارات اسلامی.

نجفی، محمدحسن (۱۴۰۴ق). *جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام*. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

نقدی‌پور، سبحان و رحمتی، حسینعلی (۱۴۰۱). چالش‌های اخلاقی رواج ارزهای رمزپایه. *فصلنامه پژوهشی اخلاق پژوهی*، ۴(۱۰)، ۱۱۹-۱۴۰.

نواب‌پور، علی‌رضا، یوسفی، احمدعلی و طالبی، محمد (۱۳۹۷). تحلیل فقهی کارکردهای پول رمزنگاری‌شده، مورد مطالعه بیت‌کوین. *فصلنامه پژوهشی اقتصاد اسلامی*، ۱۸(۷۲)، ۲۱۳-۲۴۳.

نیلی، محمدرضا (۱۳۹۱). تبیین مبانی تکنولوژی با نگرش تسخیر خلقت. *جستارهای فلسفه دین*، ۱(۲)، ۱۲۹-۱۴۹.

هایدگر، مارتین (۱۳۷۵). *پرسشی در باب تکنولوژی*. ترجمه محمدرضا اسدی. تهران: مؤسسه فرهنگی اندیشه معاصر.